

CENTER FOR
THE DEFENCE OF
THE INDIVIDUAL

המוקד להגנת הפרט

مركز الدفاع عن الفرد

רחוב אבו עוביידה 4
ירושלים 97200
טל. 02.6283555
פקס. 02.6276317

شارع أبو عبيده ٤
ألدس ٩٧٢٠٠
هاتف. ٠٢. ٦٢٨٣٥٥٥
فاكس. ٠٢. ٦٢٧٦٣١٧

mail@hamoked.org.il
www.hamoked.org.il

תאריך: 20.04.2015
בתשובה נא לציין: 78563

בדואר רשום
ובפקס: 02-6467001

לכבוד
עו"ד יהודה וינשטיין
היועץ המשפטי לממשלה
משרד המשפטים
רח' צלאח א-דין 29
ירושלים 91010

מכובדי,

הנדון: **שימוש שעושים חוקרי שב"כ באמצעי חקירה אסורים**

סימוכין: מכתבינו 78563 מיום 11.9.14 למשנה לפרקליט המדינה
לתפקידים מיוחדים, ומיום 10.11.14; תשובתה 118/14/25 של עו"ד רחל
מטר מיום 25.12.14

1. הריני לפנות אליך בנושא שבנדון, כדלקמן.
2. המוקד להגנת הפרט (להלן: **המוקד**) הוא ארגון זכויות אדם המטפל, בין היתר, בתלונות של עצורים פלסטינים על עינויים והתעללות בחקירות שב"כ.
3. במסגרת זו, מגיעות אלינו עדויות רבות של עצורים פלסטינים, שעברו חקירות שב"כ. מתוך שלל העדויות עולה תמונה בעייתית, שיש בה כדי להצביע על קיומן של תופעות אסורות במסגרת חקירות השב"כ, תופעות שעולות כדי התעללות, יחס משפיל ובלתי אנושי, ואף עינויים, האסורים באופן מוחלט על-פי כל דין.
4. במקרה הצורך, פונה המוקד בתלונות פרטניות על התעללות ועינויים בחקירה. כך נהגנו במספר לא מועט של מקרים בחודשים האחרונים. אולם, אין בתלונות הפרטניות כדי להאיר את התמונה הכללית העולה ממכלול העדויות שבפנינו. המכלול מעלה תמונה קשה. כדי לתקן את הטעון תיקון ולשנות התנהלות פסולה, נדרש טיפול מערכתית ורוחבי. מניסיוננו ארוך השנים, גישה מערכתית-רוחבית שכזו ייקשה שתינקט רק על-בסיס תלונות פרטניות.
5. לכן, פנינו לגורמים האמונים על הנושא בפרקליטות המדינה ופירטנו מספר תופעות פסולות, שחוזרות על עצמן ברבות מן החקירות, על-פי העדויות שבדינו. הכוונה בבסיס שליחת המכתב היתה להניע את הגורמים, שאמורים לפקח על התנהלות השב"כ וחוקריו, לבדוק את המערכת לכל רחבה, לוודא שלא מתרחשות תופעות אסורות, ואם אכן מתרחשות – למהר ולשרשן. בנוסף, הציפייה היתה לשינוי נהלי חקירה, בכדי למנוע הישנות תופעות חמורות בעתיד.
6. לצערנו הרב, תקוותינו נכזבו, ומכאן פנייה זו אליך, כממונה העליון על אכיפת החוק. תשובתה של עו"ד רחל מטר, הממונה על המבתי"ן, שבסמך, מאכזבת ומרפה ידיים. כל שהיה לעו"ד מטר לומר בנוגע לתופעות שפורטו הוא כי אין בידי המערכת לבדוק את הנושא, מאחר שלא מדובר בתלונה פרטנית. כלומר, לשיטתה של עו"ד מטר, אין בידי הגוף שאמור לפקח על השב"כ כל דרך לקיים פיקוח ובקרה רוחביים על פעולתו, אלא רק בדיקת תלונתו של פלוני.
7. עמדה זו בעייתית עוד יותר בהתחשב בכך שלא נראה שתלונות פרטניות מביאות לשינוי ההתנהלות של השב"כ. תלונה פרטנית נתקלת במכשולים ומהמורות שונים ומשונים, כדוגמת דרישה לשיתוף פעולה מלא של המתלונן כדרישת סף לבדיקת תלונה, תוך התעלמות מנסיבותיו המיוחדות של מתלונן שהוא קורבן עינויים; התמשכות זמן הבדיקה על-פני חודשים רבים ואף

- שנים; הקושי בהוכחת אמיתות טענותיו של מתלונן, כאשר הבדיקה היא של גרסתו מול גרסת החוקרים והזכ"דים שהם עצמם עורכים, וכו'. התוצאות מדברות בעד עצמן: עשרות תלונות פרטניות שהגיש המוקד בשנים האחרונות לא הניבו ולו בדל שינוי מערכתי, לפחות לא שינוי שאנו מודעים לו, שלא לדבר על ענישת חוקרים מתעללים.
8. מכאן, שאנו עומדים בפני מבוי סתום; תלונות פרטניות אינן מובילות לשינוי מערכתי מחד ומאידיך, המערכת מסרבת לטפל בתלונות רוחב בטענה שאינה מסוגלת לעשות זאת.
9. לאור חומרת התופעות שחוזרות על עצמן בחקירות השב"כ, והפגיעה הקשה והמתמשכת בזכויותיהם וכבודם של הנחקרים, אין בידינו לקבל שורה תחתונה זו. לכן, אנו מבקשים להביא בפניך את פירוט אותן תופעות פסולות, בכדי שיהיה טיפול ושינוי של המצב (כך צריך להיות אף לפי סעיף 49ט(1)(א) לפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971, המסמך את היועץ המשפטי לממשלה להורות על חקירת חוקרי שב"כ), הכל כמפורט להלן:
10. **כסא החקירה** – מהעדויות שבפנינו עולה תמונה קשה בכל הנוגע לכסאות, המשמשים להושבת נחקרי השב"כ בחדרי החקירות (התופעות הללו תועדו על-בסיס עדויות של נחקרים שנחקרו בבית הסוהר "שקמה", אולם ייתכן והן כלליות יותר ומשותפות לכלל מתקני החקירה של שב"כ). נחקרים מושבים על כסאות חקירה, שניתן לכנותם "מעוותים", למשך שעות רבות. דווח, בין השאר, על כסא שלו *חמש רגליים* – רגל חמישית המקובעת למרכז הכסא, בנוסף לארבע ה"רגילות". אותה רגל חמישית ארוכה יותר מהאחרות, מה שגורם לתחושת טלטול מתמדת, ומביא את הנחקר לנקוט במאמץ פיזי מתמיד על-מנת לשמור על איזון ושייוו משקל.
11. כמו-כן, דווח על כסאות חקירה בהם המושבים נטויים, חלקם נוטים אחורה וחלקם נוטים קדימה. עוד וורסיה בה נתקלנו היא כסא חקירה אשר משענתו נוטה קדימה. כסאות אלו מביאים את הנחקר למצב של Stress position, כלומר תנוחה כואבת, לוחצת.
12. השילוב בין כסאות החקירה ה"מיוחדים" הללו, יחד עם משכי הזמן הארוכים בהם מושבים נחקרים עליהם, מביא לכך שהנחקר סובל מכאבים עזים (בעיקר בגב ובגפיים) במהלך החקירה, וכן עלולים להביא לנזק גופני מתמשך גם לאחר תום החקירה.
13. לעמדתנו, אין לחוקרי השב"כ סמכות להושיב נחקרים על כסאות חקירה מעוותים שכאלה. על פניו, לא נראה כי יש כאן צורך ביטחוני כלשהו, אלא ניסיון לפגוע בגופם ובנפשם של הנחקרים, באמצעים עקיפים. עוד נראה, כי המעשים הללו מפרים את הקביעות של בית המשפט העליון בפסק-דינו בבג"ץ 5100/94 **הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' ממשלת ישראל**, פ"ד נגד(4) 817 (להלן: **פרשת הוועד נגד עינויים**) (בפרט סעיפים 26-27 לפסק הדין, בהן תוארה תנוחה מכאיבה בה הושארו נחקרים, שבין יתר הגורמים ששולבו באותה תנוחה היה כסא חקירה נמוך).
14. **איזוק מכאיב וממושך** – מרבית העדויות שבפנינו מעלות תלונות של נחקרים על איזוקם הממושך במהלך שעות החקירה הארוכות. אמנם **בפרשת הוועד נגד עינויים** נקבע כי איזוק מהווה אמצעי ביטחון לגיטימי, אולם בצד זה נפסק כי על האיזוק להיעשות בדרך שלא תכאיב או תשפיל את הנחקרים שלא לצורך.
15. מרבית הנחקרים דיווחו על איזוק של שתי ידיהם זו לזו מאחורי הגב במהלך כל החקירה, שנמשכת ברוב המקרים מרבית שעות היממה, מספר ימים ברצף. עוד דיווחו חלק מהנחקרים על איזוק של שתי הרגליים אחת לשנייה, כאשר נאסר עליהם לִישַׁר את הרגליים קדימה, כלומר, הנחקרים אולצו להותיר את רגליהם האזוקות זו לזו מתחת לכסא החקירה. השילוב בין איזוק שתי ידיים זו לזו מאחורי הגב (שהוא לעתים קרובות מכאיב לכשעצמו), איזוק שתי רגליים זו לזו מתחת לכסא, זמן חקירה ארוך מאוד וכסא החקירה הבעייתי, כפי שתואר לעיל, מביא למצב בו נחקר סובל מכאבים עזים בגפיו.
16. במסגרת הדיון בבג"ץ 5553/09 **הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' ראש הממשלה**, תק-על 2010(2)1998, הצהירו המשיבים בפני בית המשפט כי הם

מקפידים לאזוק נחקרים בהתאם לחוות דעת רפואית, מה שהניח את דעתו של בית המשפט. אולם, נראה כי השימוש התכוף באיזוק, כפי שתיארנו לעיל, אינו יכול לעמוד בסטנדרטים הנדרשים, הן על-פי פסיקת בית המשפט, הן על-פי המשפט הבינלאומי.

17. **שימוש החוקרים בצעקות, קללות ואיומים** – אמנם חקירה אינה אמורה/יכולה להיות הליך נעים, ולעתים מחויב שתהא מלווה בדיבור תקיף מצד החוקרים, אולם מהעדויות שבפנינו עולה תמונה קשה של התנהגות חוקרי השב"כ כלפי הנחקרים בחדר החקירות.

18. לעניין צעקות, ברי כי לא ניתן לצפות מחוקרים שלא להרים את הקול כלל. אולם, מספר עדויות שבפנינו מעלות מקרים בהם חוקרים צעקו צעקות עזות, ולאורך זמן, ממש אל תוך אזני הנחקרים. צעקות מתמשכות, קולניות, שכוונו אך ורק אל אוזן אחת. התנהלות זו מעידה על שיטתיות, פסולה, בשימוש בצעקות ככלי חקירה מכאיב ומשפיל.

19. עניין הקללות פסול אף הוא. עדויות רבות מעלות שימוש רווח של חוקרים בקללות ארסיות, משפילות, המופנות כלפי (בעיקר) בנות המשפחה של הנחקרים. לרבות מן הקללות קונוטציות מיניות משפילות. לעתים אף ניאצו החוקרים את אמונתו הדתית של נחקר שנראה כי הוא אדם מאמין. מה שמעיד על חומרת הקללות הוא שברבים מן המקרים הן הוציאו את הנחקרים משיווי משקל נפשי, וגרמו להם להתפרצויות זעם כלפי החוקרים, מה שהביא בתורו לנקיטת צעדים פיזיים חריפים יותר נגדם (לעניין כבילת נחקרים למיטה, בהמשך).

20. אף באיומים נוקטים החוקרים. נתקלנו באיומים להביא את הנחקרים למה שמכונה "חקירה צבאית"; איומים במעצר מינהלי ממושך של הנחקר; בניתוק של הנחקר – בלא הגבלת זמן – מהעולם החיצון; איומים במעצרו של בני המשפחה; איומים על כך שחוסר שיתוף פעולה יוביל לפגיעה בפרנסתם של בני משפחה, בבריאותם וברווחתם (תוך ניצול העובדה שפלסטינים רבים נזקקים לחסדי הרשויות הישראליות בכדי לסחור, לצאת לחו"ל על-מנת לעבוד או ללמוד, או לעבור טיפולים רפואיים שונים מחוץ לגדה).

21. כל התופעות הללו מעידות על השפלת הנחקרים כשיטת חקירה מובנית. צעקות משפילות, ופוגעות בכבודם של הנחקרים, מעבר לסבל הפיזי שהן גורמות. קללות משפילות ופוגעות בכבוד, תוך ניצול ציני של העובדה כי מרבית הנחקרים הם אנשים מאמינים, כך שקללות בעלות קונוטציות מיניות משפילות במיוחד עבורם, דבר המערער לחלוטין את מצבם הנפשי. איומים, שנעשים על-ידי חוקריה הכל יכולים של המדינה, אף הם מערערים את מצבם הנפשי של הנחקרים, ועושים שימוש לרעה בבני משפחה תמימים, שלא פשעו ולא חטאו, בכדי לקדם את מטרות החקירה. שיטות החקירה הללו הינן פסולות, מהוות יחס משפיל ובלתי אנושי האסור על-פי כל דין, ועליהן להיפסק.

22. **איזוק נחקרים למיטה במשך שעות ארוכות** – במספר לא מבוטל של עדויות אנו נתקלים בתופעה חמורה במיוחד, של קשירת נחקרים למיטה למשך יממה או שתיים ברציפות. הצעד הפוגעני והמשפיל הזה ננקט באצטלה של הגנה על שלומם של נחקרים, שכביכול "מאיימים בהתאבדות". לא זו אף זו, הצעד ננקט בשיתוף פעולה, פסול מיסודו, של חוקרי השב"כ הן עם גורמי רפואה במתקן החקירות (שמאשרים שהנחקר "כשיר לכבילה למיטה"), הן עם מה שהנחקרים תיארו כעובדות סוציאליות, המוכנסות לחדרי החקירות עצמם ומאשרות את הצעד עובר לכבילה.

23. לעתים רבות נחקרים "נשברים" במהלך החקירות הארוכות והאינטנסיביות. התנוחה הלוחצת והמכאיבה, יחד עם עייפות כרונית, כשעל גביהן באות קללות נוראיות והקנטות, מביאות לעתים נחקרים להתפרצויות זעם, ולאיומים כי "יעשו משהו לעצמם" באם החקירה לא תיפסק. או אז, מזעיקים החוקרים את הגורמים הטיפוליים אותם הזכרנו מעלה, אשר מאשרים ככל הנראה נקיטת צעדים כנגד הנחקרים (השיחות בין החוקרים לגורמי הטיפול מתנהלות בעברית, מה שמקשה על הנחקרים להבין את הדברים לאשורם), ומביאים לכך שהנחקרים מובלים לחדרים מיוחדים בהן

מיטות עם ארבעה קרסים, אליהם קושרים את הנחקרים. כך, מושארים הנחקרים במשך שעות ארוכות – לעתים יממה, לעתים אף שתיים. לא עוזרים תחנונים וצעקות. מדובר בחוויה מזעזעת, המותירה את חותמה על הנחקרים זמן רב לאחר מכן.

.24 השיטתיות בה נוקטים החוקרים בכבילת נחקרים למיטה מעידה על בעיה; הרי לא יתכן שמספר כה רב של נחקרים מפתח לפתע נטיות אובדניות במהלך החקירה. אמצעי, פוגעני ומשפיל עד מאוד, ננקט כדרך שגרה כנגד נחקרים. לאחר אפיזודות אלו הנחקרים שבים לחקירה רצוצים ושבורים. מדובר בצעד העולה כדי עינויים, ומהווה אמצעי חקירה פסול מכל וכל.

.25 **סיכומם של דברים**, ולאור חומרתם, נבקש לבחון את התופעות שהועלו לעיל, ולבדוק האם מתרחשות באופן שיטתי במהלך חקירות שב"כ. אם תמצא כי מדובר בשיטות, בהן נוהגים חוקרי השב"כ, נבקש להורות על שינוי מערכת, ולהביא להפסקת השימוש באמצעים הפסולים הללו כשיטות חקירה. באם יימצא במסגרת הבדיקה כי חוקרי שב"כ מתנהלים בניגוד לדין, צריך יהיה למצות עימם את הדין, אם בדרך משמעתית או בדרך פלילית, כפי שתמצא לנכון.

.26 נודה לעדכון בדבר הטיפול בפנייתנו, כולל פירוט של הבדיקות שנעשו והצעדים שנקטו בעקבותיהן.

בכבוד רב,
דניאל שנהר, עו"ד